



HUMANISTINEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**”Ne vaan istuu siellä koneella, olisivat enemmän  
meidän kanssa.”**

*Osallistava dokumentointi nuorisokodissa – nuoret mukaan päivittäiseen raportoin-  
tiin*

*Sara Huotarinen*

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Marraskuu / 2014

# HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

### TIIVISTELMÄ

<b>Työn tekijä</b> Sara Huotarinen	<b>Sivumäärä</b> 41 ja 5 liitesivua
<b>Työn nimi</b> ”Ne vaan istuu siellä koneella, olisivat enemmän meidän kanssa.” Osallistava dokumentointi – nuoret mukaan päivittäiseen raportointiin	
<b>Ohjaava(t) opettaja(t)</b> Tarja Jukkala	
<b>Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja</b> SOS-Lapsikylän nuorisokoti, Leena Vuorinen	
<b>Tiivistelmä</b> <p>Opinnäytetyön aiheena oli osallistava dokumentointi nuorisokodissa. Tarkoituksena oli tutkia, kuinka nuoria voisi osallistaa päivittäiseen raportointiin nuorisokodin arjessa ja mitä hyötyä siitä olisi. Dokumentointi on lakeihin sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaan pohjautuvaa työtä, joka tekee lastensuojelusta näkyvää. Dokumentointi on välttämätön osa lastensuojelua ja isona osana työntekijän päivittäistä työtä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin SOS-Lapsikylän nuorisokodissa Haapaniemessä. Tutkimukseen osallistui niin nuorisokodin nuoret kuin työntekijätkin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista menetelmää haastatteluiden sekä testaamisjakson muodossa. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Kuinka nuoria voisi osallistaa päivittäiseen dokumentointiin? 2. Mitä hyötyä olisi nuoren osallistamisesta päivittäiseen dokumentointiin?</p> <p>Testaamisjakson aikana osallistavaa dokumentointia testattiin nuorisokodissa. Testaamisen toteutti työntekijä ottaen nuoren mukaan päivittäiseen raportointiin. Testaamistavoissa kysyttiin nuoren mielipidettä, kuinka hän haluaa osallistua raportointiin. Testaamisjakson jälkeen haastateltiin, kuinka osallistava dokumentointi toimi ja kuinka nuoret olivat sen kokeneet.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka osallistava dokumentointi voisi juurtua yhdeksi työmuodoksi nuorisokotiin. Tulosten perusteella niin työntekijät kuin nuoretkin olivat kiinnostuneita aiheesta sekä kokivat sen tarpeelliseksi. Ongelmana havaittiin aiheen haasteellisuus sekä ajan ja resurssien puutteellisuus. Työmuoto vaatii paljon suunnitelmasuutta sekä pitkäjänteistä työskentelyä. Tutkimuksessa tulee esille, että nuorten osallistaminen päivittäiseen dokumentointiin on tarpeellista, mutta haastavaa toteuttaa arjessa. Työmuoto on sovellettavissa valtakunnallisella tasolla laitoshuollossa, mikä tukisi 2000-luvun lapsilähtöistä sosiaalityötä. Työmuodon jatkokehittäminen on tärkeää työmuodon suunnitelmallisuuden, vakiinnuttamisen ja ammatillisuuden kannalta.</p>	
<b>Asiasanat</b> lastensuojelu, dokumentointi, osallisuus	

**HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**  
**Degree Programme in Civic Activities and Youth Work**

**ABSTRACT**

<b>Author</b> Sara Huotariinen	<b>Number of Pages</b> 41 and 5 attachment pages
<b>Title</b> : "They just work with computers and not us." Participatory Documentation in a Foster Home - Participating Youngster into Daily Reporting.	
<b>Supervisor(s)</b> Tarja Jukkala	
<b>Subscriber and/or Mentor</b> SOS Children's village's foster home, Leena Vuorinen	
<b>Abstract</b> <p>The subject of this thesis was participatory documentation in a foster home. The thesis examined how adolescents could be participated into their daily reporting in everyday life in the foster home and what kind of benefits could be gained from this. The documentation is based on laws, as well as, a care and an education plan making child care transparent. The documentation is necessary part of child protection and major part of an employee's daily routines.</p> <p>The study was implemented in a SOS Children's village's foster home in Haapaniemi involving both the adolescents and employees from the foster home. The research method was qualitative and it utilized interviews and a testing period. The research questions were: 1. How adolescents could be participated to daily documentation? 2. What are the benefits participating an adolescent to daily documentation?</p> <p>The participatory documentation was implemented during a pilot period. The actual pilot was carried out by an employee together with an adolescent. The idea was to involve the adolescent in the daily reporting. During the pilot, adolescents were asked how they wanted to participate into reporting. When the pilot period was over, the adolescents were interviewed and they were asked how the participatory documentation worked and how the adolescents had experienced it.</p> <p>The purpose of this thesis was to examine how the participatory documentation could be used as one of the working methods in the foster home. According to the results, the employees and the adolescents were both interested in the subject and felt it useful. On the other hand, the problem was that the subject was challenging and this project lacked time and resources. This working method requires a lot of planning and long-term experiences.</p> <p>The study highlights that participating adolescents to the documentation is useful but challenging to implement in everyday life. This working method could be applicable in institutional care at national level supporting child centric social work in the 2000's. It is important to continue the development of this working method in order to improve its planning, establishment and professionalism.</p>	
<b>Keywords</b> child protection, documentation, participation	

## SISÄLLYS

JOHDANTO	5
1 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	7
1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	7
1.2 Tutkimusmenetelmä	8
2 LASTENSUOJELU SOS-LAPSIKYLÄN NUORISOKODISSA	10
2.1 Lastensuojelu sijaishuollossa	10
2.2 Lastensuojelu SOS-Lapsikylän nuorisokodissa	11
3 DOKUMENTOINTI LASTENSUOJELUSSA	13
3.1 Dokumentoinnin perusteet ja lainsäädäntö	13
3.2 Päivittäisen dokumentoinnin käytännöt	14
4 OSALLISUUS, OSALLISTAMINEN JA ASIAKASLÄHTÖISYYS	16
4.1 Osallisuuden määritelmä	16
4.2 Nuoren osallistaminen lastensuojelussa	18
4.3 Vuorovaikutus ja asiakaslähtöisyys	21
5 OSALLISTAVAN DOKUMENTOINNIN LÄHTÖKOHDAT JA MAHDOLLISUUDET	23
5.1 Dokumentointi nuorten näkökulmasta	23
5.2 Osallistava dokumentointi yhtenä työmuotona	24
5.3 Nuoren ja työntekijän suhteen syventyminen	26
5.4 Ymmärryksen lisääminen	27
5.5 Osallistavan dokumentoinnin ongelmat	28
6 KOKEMUKSET OSALLISTAVASTA DOKUMENTOINNISTA	30
6.1 Työntekijöiden kokemus osallistavasta dokumentoinnista	30
6.2 Nuorten kokemus osallistavasta dokumentoinnista	32
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7.1 Tulokset	35
7.2 Pohdinta ja kehitysehdotukset	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	42

## JOHDANTO

Lastensuojelun tutkimus- ja kehitystyö on ottanut huomioon viime vuosina lasten ja nuorten osallisuuden yhtenä tiedonmuodostajana. Tässä opinnäytetyössä tutkin lastensuojelun dokumentointiin eli päivittäiseen raportointiin liittyvää osallisuutta SOS-Lapsikylän nuorisokodin arjessa. Lastensuojelussa on olennaisena osana asiakirjojen kirjoittaminen eli asiakastyön dokumentointi. Lastensuojelun päivittäiseen työhön nuorisokodissa kuuluu dokumentointi eli asiakaskertomus, joka on lyhyt kuvaus asiakkaan päivästä. Lainsäädäntö on määräävänä tekijänä dokumentoinnin tapahtumiselle ja sen toteutukselle. Palvelun näkyvyys tulee esiin paremmin sekä työn on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Dokumentoinnin tarkoituksena on parantaa lastensuojelun palvelua asiakkaan näkökulmasta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, kuinka päivittäiseen raportointiin voitaisiin osallistaa nuorisokodin nuoria mukaan ja kuinka he kokevat osallisuuden sekä sen vaikutuksen. Tarkastelu kiinnittyy lastensuojelun päivittäiseen raportointiin ja nuorten osallisuuteen. Tavoitteena oli selvittää, kuinka päivittäinen raportointi vaikuttaa nuoriin ja kuinka osallisuuden näkökulmasta päivittäistä raportointia voitaisiin kehittää sekä hyötyisivätkö nuoret siitä. Kiinnostukseni aiheeseen liittyy vahvasti nuorilta tulleen viestiin, kun 16-vuotias tyttö sanoi minulle: *”Älä sä lue Nappulasta musta, vaan tutustu muhun”*. Opinnäytetyön nimi nousi nuoren haastattelusta, joka kuvastaa hyvin millainen käsitys nuorilla on raportoinnista. Tarkoituksena oli tutkia, kuinka näkemyksen voisi muuttaa ja lisätä nuoren ymmärrystä.

Varsinkin vanhempien nuorten kohdalla yhdessä kirjaaminen ja heidän osallistaminen päivittäiseen dokumentointiin on tarpeellista, sillä näkemyseroja asiakkaan ja työntekijän välillä on. Osallistamalla nuori dokumentointiin, voi hän ymmärtää, kuinka hän toimii eri tilanteissa ja kuinka hänen toivotaan toimivan. Vuoropuhelun lisääminen työntekijän ja nuoren välillä selittää nuorelle, miksi asiat ovat tapahtuneet, mikä on ollut työntekijän näkemys ja mikä nuoren. Osallisuuden lisääminen lastensuojelun arkeen, on olennaisena osana työtä.

Opinnäytetyön pääpainona on kehittää erilaisia työtapoja päivittäiseen dokumentointiin nuorten osallisuuden näkökulmasta. Työtapana ja näkökulmana tutkimus on uusi lastensuojelun kentällä. Sosiaalityön asiakastapaamisista on vastaavanlaista osallistavaa dokumentointia tutkittu 2000-luvulla (Esim. Laitinen 2013; Makkonen 2013; Filppula 2010). 2000-luvun sosiaalityöhön vahvasti liittynyt lapsilähtöinen työskentely ja osallisuus olivat työni perustana. Työn haasteena oli jo olemassa olevan tutkitun tiedon vähäisyys. Tavoitteena oli saada sellaista tietoa, joka antaisi tietoperustaa, kuinka asiakasta voidaan osallistaa dokumentointiin, jotta asiakas myös kokisi sen häntä palvelevaksi työmuodoksi.

## 1 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Tutkimus keskityin lastensuojelussa sijaishuoltoyksikköön eli nuorisokotiin. Tutkimuksessa selvitin, kuinka nuoria voi osallistaa nuorisokodissa dokumentointiin. Dokumentoinnilla tarkoitan päivittäistä raportointia, jota toteutetaan nuorisokodissa päivittäin. Raportointi tapahtuu Nappula-nimiseen tietokoneohjelmaan, jossa jokaisella nuorella on oma kansio, johon päivittäiset raportoinnit kirjoitetaan. Nuorisokodissa on tapana antaa nuorelle kuukausittain kausikooste, jonka nuori lukee ja allekirjoittaa. Tämän jälkeen kausikooste lähetetään nuorten lähimmäisille sekä nuoren sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijälle. Kyseinen työmuoto on askel kohti osallistavaa dokumentointia.

### 1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, kuinka nuoret kokevat päivittäisen raportoinnin, ja mitä osallisuuden lisäämisellä päivittäisessä dokumentoinnissa, voitaisiin saada aikaan. Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena oli luoda pysyvä muutos ja toimintamalli työelämään, jonka kautta työyhteisö voi kehittää osallistavaa dokumentointia ajan myötä. Tavoitteena oli aktivoita työntekijöitä ja lisätä heidän tietoisuuttaan osallistavasta dokumentoinnista sekä sen luomista mahdollisuuksista. Lisäksi tarkoituksena oli tuoda esille työntekijöille, kuinka nuori itse tulkitsee dokumentointia ja kuinka hän toivoisi, että asiaa käsiteltäisiin. Työntekijöiden tarkoituksena oli olla osallisena dokumentoinnissa ja edistää sitä yhdessä nuoren kanssa. Tavoitteena oli lisätä dokumentointia arjessa, joka tapahtuu yhdessä nuoren kanssa. Tärkeää oli, että dokumentointi olisi niin työntekijälle kuin nuorelle yhteinen kokemus, joka syventää heidän suhdettaan sekä tukee nuorisokodissa tehtävää lastensuojelun työtä.

Tutkimuskysymyksenä olivat:

Kuinka nuoria voisi osallistaa päivittäiseen dokumentointiin?

Mitä hyötyä olisi nuoren osallistamisesta päivittäiseen dokumentointiin?

## 1.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön toteutin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa hankin aineiston laadullisten metodien kautta, jolloin tutkittavien näkökulmat pääsevät esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 160). Aineisto koostui SOS-Lapsikylän nuorisokodin nuorten ja työntekijöiden kahdesta erillisestä haastattelusta sekä testaamisjaksosta, jonka aikana nuorisokodin arjessa osallistettiin nuoria päivittäiseen raportointiin. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata todellista elämää, jossa subjektin näkökulmasta pyritään selittämään ilmiöitä. Tutkimusaineisto koostuu ihmisten välisistä keskusteluista, jotka tapahtuvat luonnollisissa tilanteissa. Laadulliseen tutkimukseen liittyvät kysymykset mitä, miksi ja miten. (Eskola & Suoranta 1998, 13-14.) Tutkijana olin aineistonkerääjä ja vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa, joten havainnot ja keskustelut olivat merkityksellisiä. Laadullisen tutkimuksen kuvatessa todellista elämää, on muistettava, että kohdetta on tutkittava kokonaisvaltaisesti, jolloin hänen koko elämänsä vaikuttaa tutkimustuloksiin (Hirsjärvi ym. 2008, 157).

Tutkimukseen osallistui nuorisokodin henkilökunta sekä nuorisokotiin sillä hetkellä sijoitetut nuoret. Nuoret olivat iältään 14–17 -vuotiaita ja heitä osallistui tutkimukseen seitsemän. Työntekijöitä oli seitsemän, jotka osallistuivat tutkimukseen. Testaamisjaksolle annoin työntekijöille ohjeeksi osallistaa nuoria nuorisokodin arjessa mahdollisimman erilaisissa tilanteissa ja eri menetelmiä käyttäen. Annoin työntekijöille vallan ja vastuun päättää, miten, missä tilanteissa ja kuinka usein nuoria osallistetaan raportointiin. Ohjeistus on liitteenä (3).

Toteutin haastattelut kahdessa eri osassa, joihin molempiin oli eri kysymykset. Kysymykset ovat liitteenä (1) ja (2). Ensimmäiset haastattelut tein ennen testaamisjakson alkamista. Haastatteluiden tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka nuoret sekä työntekijät kokevat päivittäisen raportoinnin ja mitä mahdollisuuksia osallistavalla työotteella raportoinnissa on. Toiset haastattelut toteutin testaamisjakson jälkeen, joissa kartoitin, millaista osallistava dokumentointi oli ollut nuorten sekä työntekijöiden mielestä. Tuloksissa ja johtopäätöksissä analysoin sekä ensimmäisiä haastatteluita ja testaamisjakson jälkeen toteutettuja toisia



haastatteluita. Käytän aineistossa ”haastattelu 1” ja ”haastattelu 2” –merkintöjä, joilla erotan haastattelut toisistaan. Lisäksi nuoret ja työntekijät erotan ”nuori” ja ”työntekijä” –merkinnöillä. Lisäksi suorissa lainauksissa erotan työntekijät ja nuoret numeroin toisistaan.

Valitsin laadullisen tutkimuksen, sillä aihe on uusi ja antaa mahdollisuuden tuoda esille niin nuorten kuin työntekijöiden näkemykset osallistavasta dokumentoinnista ja sen mahdollisuuksista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli uuden ilmiön tutkiminen ja selittäminen. Aineistoni on pieni ja aikaväli testaamiselle melko lyhyt, mutta haastaa silti ammattialan miettimään uudenlaisia työkaluja käytännön työhön. Olen tuttu henkilö työyhteisössä, joten minun on helppo saada nuorilta luotettavaa aineistoa, kun he eivät vierasta minua ja he luottavat minuun. Toisaalta tulosten luotettavuuden kannalta on syytä kyseenalaistaa, kuinka oma kuulumiseni työyhteisöön on voinut vaikuttaa tuloksiin.

## 2 LASTENSUOJELU SOS-LAPSIKYLÄN NUORISOKODISSA

Opinnäytetyön sijoittuessa lastensuojelulaitokseen, kirjoitan tässä kappaleessa lyhyesti lastensuojelusta, keskittyen erityisesti sijaishuoltoon. Lisäksi esittelen työni tilaajan SOS-Lapsikylän nuorisokodin toimintaa.

### 2.1 Lastensuojelu sijaishuollossa

Lastensuojelua ja sen toimenpiteitä ohjaa lastensuojelulaki. *”Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (2007/417, 1§).* Lastensuojelu on monisyistä ja – alaista, niin ennaltaehkäisyä ja vapaaehtoisuutta kuin pakollisia interventioita ja huostaanottoa. Perimmäisenä tarkoituksena on vastuu lasten hyvinvoinnista yksilönä sekä yhteiskunnallisella tasolla. (Bardy 2013, 50.) 1990-luvun ja 2000-luvun yhteiskunnalliset muutokset lamasta teknologiayhteiskuntaan ovat asettaneet lapsiperheille uudenlaisia haasteita, jossa palvelujärjestelmän ohentuminen tuottaa jo itsessään asiakkaita, perheiden tuloerot ovat kasvaneet ja sukupolvien välinen kuilu kasvanut. (Bardy & Heino 2013, 36.)

Lastensuojelun asiakkuuteen liittyy monenlaisia toimia. Lastensuojelun asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän toimesta, joka selvittää lapsen ja perheen tilanteen ja tarpeet kartoituksella. Avohuollon tukitoimilla pyritään auttamaan perhettä parhaalla mahdollisella tavalla, jotta välttyttäisiin huostaanotolta. Avohuollon tukitoimena voidaan myös sijoittaa niin perhe kuin lapsi tai nuori lyhytaikaisesti. Sijoitukseen liittyy vapaaehtoisuus, jolloin huoltajalla säilyy päätäntäoikeus eikä lapsen tai nuoren yhteydenpitoa tai liikkumista saa rajoittaa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014a)

Avohuollon tukitoimien riittämättömyyden kohdalla lapsi tai nuori voidaan ottaa huostaan tai sijoittaa kiireellisesti lastensuojelun piiriin. Sijoituspaikkoina toimivat sukulaiset, sijaisperheet, pien-, lasten- ja nuorisokodit. Sijoituksen aikana on tarkoituksena tukea, auttaa ja opastaa niin lasta kuin perhettä, jolloin tavoittee-

na on aina mahdollisuuksien mukaan lapsen kotiuttaminen. Kiireellinen sijoitus tai huostaanotto voi tapahtua vastoin huoltajan tai lapsen omaa suostumusta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014b.)

Kiireellinen sijoitus on ilman erillistä lupaa enintään kuukauden mittainen ja toteutuu silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tarpeessa. Kyseessä voi olla lapsen tai nuoren itse aiheuttama vaara omalle kehitykselle ja terveydelle tai kodin ja huoltajan riittämättömyys vastata lapsen tai nuoren tarpeisiin. Syynä voi olla myös huoltajan äkillinen sairastuminen tai onnettomuus. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014c.)

Huostaanotto toteutuu silloin, kun avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät ja lapsen kasvuolosuhteet ovat puutteelliset tai lapsi itse vaarantaa omaa kehitystä sekä terveyttä. Huostaanoton on oltava lapsen edun mukaista, lapsilähtöistä sekä hänen tukeaan ja kasvuaan edistävää. Lisäksi huostaanoton ohella on tehtävä yhteistyötä lapsen perheen kanssa ja tuettava heitä. Huostaanotto on viimesijainen vaihtoehto. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014d.)

## 2.2 Lastensuojelu SOS-Lapsikylän nuorisokodissa

Työni tilaaja on SOS-Lapsikylän nuorisokoti. SOS-Lapsikylän nuorisokoti on yksi seitsemästä SOS-Lapsikylän yksiköistä Suomessa. Suomessa SOS-Lapsikylällä on vain yksi nuorisokoti. SOS-Lapsikylä on maailmanlaajuinen järjestö, joka on perustettu vuonna 1949 Itävaltaan ja perustajana oli Hermann Gmeiner. Vuonna 1962 Albin Gebhardt toi järjestön Suomeen. Nuorisokoti perustettiin vuonna 1974. SOS-Lapsikylän nuorisokoti Haapaniemessä on 7-paikkainen ja tarkoitettu 13 -17 -vuotiaille nuorille. Nuorisokoti on tarkoitettu sijaishuollon sekä avohuollon tukitoimena oleville nuorille. Nuorisokotiin on sijoitettuna eri lähtökodista tulevia nuoria ja sijoitukset ovat eripituisia. Laitostyön tarkoituksena on luoda lapselle turvallinen ja tasapainoinen kasvuympäristö, jossa lapsella on tilaa kasvaa, ilmaista mielipiteitään sekä tunteitaan. SOS-Lapsikylän nuorisokodissa pyritään luomaan kodinomainen ja yhteisöllinen ympäristö. Nuorisokodissa kannustetaan nuoren aktiivisuutta ja annetaan hänelle mahdollisuuksia elää normaalia nuoren elämää hänen omien toiveiden mukai-

sesti. Suunnitelmallinen hoito ja kuntoutus sekä ammattitaitoiset työntekijät tukevat nuoren itsenäistymistä, kasvua ja kehitystä sekä ehkäisevät syrjäytymiskehitystä. SOS-Lapsikylän nuorisokoti on rakennettu SOS-Lapsikylien kylärakenteen mukaisesti, joten nuorisokodin alueella on liikunta- ja kuntosali, bänditilat sekä puuverstas. Lisäksi nuorisokodilla on oma retkivene ja rantasauna, joita käytetään pääasiassa kesäisin. SOS-Lapsikylällä on oma leirikeskus Oravapesä Pellossa, johon tehdään yhteisiä retkiä, usein talvisin talviurheilun merkeissä. (SOS-Lapsikylä, perehdytyskansio 2013.)

SOS-Lapsikylän nuorisokodissa voidaan järjestää jälkihuoltoa sijoitetulle nuorelle sijoitushuollon loppuessa tai kunnasta tulevalle nuorelle sosiaalityöntekijän pyynnöstä. Alle 21- vuotiaalle nuorille suunnattu jälkihuoltopalvelun tarkoituksena on auttaa nuorta rakentamaan oma elämänsä, jossa hän tulee toimeen itsenäisesti ja hänellä on tukenaan oma sosiaalinen verkosto. SOS - Lapsikylässä tuotetaan avohuollon palveluista perhetyötä sekä – kuntoutusta. Alueella toimii myös kotiopetusyksikkö, joka on tarkoitettu sekä sijoitetuille että kunnista tuleville nuorille. Kotiopetus on tarkoitettu niille nuorille, jotka eivät pysty suorittamaan oppivelvollisuutta suuressa kouluympäristössä. (SOS-Lapsikylä, perehdytyskansio 2013.)

### 3 DOKUMENTOINTI LASTENSUOJELUSSA

Dokumentointia on sosiaalityössä ja lastensuojelussa monenlaista. Opinnäyte-työssä oli tarkoitus tutkia lastensuojelulaitoksessa tapahtuvaa päivittäistä dokumentointia. Tässä luvussa selvitan yleisesti dokumentoinnista lastensuojelussa sekä painotan erityisesti lainsäädäntöä. Kirjaamisen tarkoituksena on tehdä lastensuojelutyötä näkyväksi, jotta työn ammattimaisuus ja vaikuttavuus parantuisi. Avaan lastensuojelun eri tasoilla tapahtuvaa dokumentointia. Dokumentointiin liittyvät vahvasti lait, jotka määrittelevät miksi ja miten dokumentointi tapahtuu lastensuojelun kentällä.

Lastensuojelussa asiakkaiden tiedottaminen dokumentoinnista on puutteellista. Kirjaamista tehdään viranomaisia, lastensuojelun työntekijöitä ja tiedonmuodostusta varten, jotta työ olisi näkyvää sekä perusteltua. Kirjaamista pitäisi tehdä myös asiakkaan näkökulmasta, ei vain palveluntuottajan tai työntekijän vuoksi. (Kääriäinen 2006, 5-6.) Toissäänuorisokodissa olen kuullut monelta nuorelta, kuinka heille dokumentoinnissa käytettävä Nappula-niminen ohjelma tuntui olevan arkea varjostava iso asia, joka herätti paljon kysymyksiä ja negatiivisuutta. Osallistavan työtteen ja dialogin kautta dokumentointi auttaa asiakasta sekä työntekijää toimimaan yhdessä sekä asiakas voi kokea, että hänellä on vaikutusta omaan elämänsuuluun. Osallistavan dokumentoinnin tarkoituksena on luoda laadukasta palvelua lastensuojelun asiakkaille, joka palvelee myös heitä eikä ole vain viranomaisille tarkoitettua tietoa.

#### 3.1 Dokumentoinnin perusteet ja lainsäädäntö

Lastensuojeluntyöntekijällä on kirjaamisvelvollisuus lastensuojelun asiakkaista. Laissa määritellään, että kirjaamisessa oltava suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot. Sosiaalityön dokumentointia ohjaavat useat eri lait. Tärkeimpinä niistä ovat Hallintolaki (434/2003), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Henkilötietolaki (523/1999) ja Julkisuuslaki viranomaisten toiminnasta (621/1999). (Kääriäinen 2006, 11-13.)

Sosiaalityössä dokumentoinnin monimuotoisuus ulottuu lastensuojelun kentälle asti. Sosiaalityöntekijän sekä lastensuojelun sijaishuollonyksikön työntekijän vastuulla on dokumentointi tehdystä työstä asiakkaan kanssa. Työhön ei ole lakia, joka ohjaisi ja säätelisi dokumentointia yksiselitteisesti. (Kääriäinen 2006, 11.) Dokumentointi tekee asiakastyöstä näkyvämpää ja on tiedonmuodostuksen välineenä. Lastensuojelun asiakkuutta on usein vaikea kohdata ja asiakkuusprosessi on epävarma ja helposti katkeileva. Kirjaamisen olennaisena osana on nähdä, kuinka tarvittavat tukitoimet ovat tapahtuneet ja toimineet, jotta työtä voisi arvioida. (Kääriäinen 2006, 7, 9.)

Henkilötietolain (26 §) ja Julkisuuslain (12 §) nojalla asiakkaalla on oikeus nähdä itseään koskevia asiakirjoja, mutta työntekijä voi evätä oikeuden kehitystason mukaisesti. Asiakkaalle on kerrottava, mitä ja miksi kirjoitetaan. (Kääriäinen 2006, 12-15.)

### 3.2 Päivittäisen dokumentoinnin käytännöt

Lastensuojelun dokumentointi on monimuotoista ja käsitteenä pitää sisällään eri tahojen dokumentointia. Dokumentoinnin kautta lastensuojelupalvelun ja toimenpiteiden tulisi olla näkyvää ja selventää, miksi asiakas saa palvelua ja kuinka hyvin palvelu palvelee asiakasta. Sosiaalityöntekijä dokumentoi lastensuojelun asiakuudesta asiakassuunnitelman ja siihen liittyvät toimenpiteet. Dokumentointiin liittyy hoito- ja kasvatussuunnitelma, päätökset rajoitustoimenpiteistä, arvioita, lausuntoja ja asiakaskertomuksia eli päivittäistä kirjaamista. Kaikki dokumentoinnin tukevat toinen toisiaan ja ne ovat nivoutuneet toisiinsa. (Kääriäinen 2006, 18.)

Päivittäinen dokumentointi on osana arkea ja sen hoitaa työntekijä itsenäisesti päivittäin, jonka kautta päivittäistä työtä tehdään nuorisokodin arjessa näkyväksi. Päivittäin työ pohjautuu hoito- ja kasvatussuunnitelmaan, joka on määritelty jokaiselle asiakkaalle yksilöllisesti (Kääriäinen 2006, 18). Laaksonen, Kääriäinen, Penttilä, Tapola-Haapala, Sahala, Kärki & Jäppinen (2011, 13-14, 43) kuvaavat asiakastyön dokumentoinnin olevan vaativaa työtä, johon on varattava

aikaa. Työntekijän on otettava huomioon, että asiakirjojen tarkastelu tulevaisuudessa voi olla ratkaisevassa roolissa asiakkaan tilanteiden ratkaisussa.

Koska lain nojalla lapsella ja nuorella on oikeus nähdä itseään koskevia asiakirjoja, on tieto- ja tutkimusperusta siihen tarkoitukseen vahvistettava. Työntekijöillä pitäisi olla tietotaitoa käsitellä yhdessä asiakkaan kanssa päivittäistä dokumentointia sekä ymmärtää, kuinka se näyttäytyy heille, vaikuttaa heidän elämänsä ja tulevaisuuteensa. Asiakas saa hänestä tehdyt asiakirjat hänen tullessaan täysi-ikäiseksi, joten niiden yhdessä työstäminen jo asiakassuhteen aikana turvaa sen, että asiakkaalle ei tule yllätyksenä, mitä sinne on kirjoitettu.

Päivittäisiä asiakaskertomuksia ei ole tarkasti määritelty, eikä kuinka paljon niitä tulisi kirjoittaa. Asiakaskertomuksien tulee olla neutraaleja kuvauksia asiakkaan päivittäisestä elämästä, johon pitäisi muistaa tuoda esiin myös positiivisia tapahtumia. Dokumentointitapoja on yhtä monta kuin sen toteuttajakin. Jokaisen kirjoittajan tyyli on erilainen, jonka taustalla vaikuttavat, niin kulttuurierot, ikä kuin arvomaailmakin. Varsinaista selkeää valtakunnallista ohjeistusta päivittäiselle raportoinnille ei ole luotu. Usein tavat opitaan vanhemmilta työntekijöiltä, jotka ohjeistavat uusia työntekijöitä. Näin ollen usein kirjoittaminen tapahtuu jatkumona edellisen kirjoittajan perään, jolloin uusi kirjoittaja omaksuu edellisen kirjoittajan tavan, joka voi olla puutteellinen tai jopa virheellinen. Kirjoittajalle ei anneta mahdollisuutta tarkistaa, onko hänen tapansa oikea ja vastaako dokumentointi tarpeita. Jos työntekijä on pelokas, epävarma tai ajattelee liikaa, kuinka hänen tekstejään tulkitaan, voi työntekijän ammatillinen osaaminen jäädä varjoon. (Kääriäinen 2006, 19-22.)

Päivittäinen raportointi on jo itsessään ammatillinen haaste sen monimuotoisuuden vuoksi. Työntekijällä on suuri vastuu kirjoittaessaan päivittäisiä raportteja, joiden takana hän voi seistä ja jotka vastaavat todellisuutta. Työntekijän tulisi jatkuvasti reflektoida omaa työtään sekä dokumentoinnin osalta jatkuva oppiminen ja kehitys ovat suotavaa.

## 4 OSALLISUUS, OSALLISTAMINEN JA ASIAKASLÄHTÖISYYS

Lastensuojelussa on 2000-luvulla nostettu esille lapsilähtöinen työ, joka tarkoittaa lapsen tai nuoren yksilöllistä huomioimista ja kohtaamista (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 5). Juhila (2006, 119) käsittelee osallisuuden pitävän sisällään tasavertaisen suhteen työntekijän ja asiakkaan välillä. Osallistava työote näkyy nuoren ja työntekijän välillä siten, että kumppanuussuhteessa molempien tieto on yhtä arvokasta (Hotari 2007, 22). Osallisuutta on tutkittu ja kehitetty viime vuosikymmenten ajan (Bardy ym. 2013, 21). Osallisuuden rakentuminen lapsisensitiiviseksi tai lapsierityiseksi vaatii lapsen tai nuoren oman toiveen kuulemista osallisuuden tavasta, määrästä ja paikasta. Lapsierityinen osallisuus tarkoittaa sitä, että osallisuuden muodot ja tavat ovat jokaisen lapsen ja nuoren kohdalla yksilöllisiä elementtejä, jotka tukevat juuri sen lapsen tai nuoren osallisuutta. (Muukonen, 2013, 166–167.)

### 4.1 Osallisuuden määritelmä

Nuoren osallisuus olla mukana häntä koskevissa asioissa, on hänen ihmisoi-keutta. YK:n sopimuksessa lapsen oikeudet ovat tiivistetty kolmeen teemaan: turvallisuus, elintaso, palvelut ja osallistuminen. YK:n sopimuksessa on määriteltä lapsen oikeus osallisuuteen, jonka mukaan lapsella on oikeus iän ja kehitystason mukaisesti olla osallisena ja ilmaista mielipiteensä kaikkia häntä koskevissa asioissa. Sopimuksessa osallisuus on englanniksi Participation, joka pitää sisällään suomalaiset määritelmät osallisuus ja osallistaminen. (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 149.) Oikeudet pitävät sisällä käsitteen, että jokainen oikeuksiin kuuluva teema tulisi toteutua, jotta kaikki teemat toteutuisivat. Teemat ovat kietoutuneet yhteen ja vahvistavat toinen toisiaan. Osallisuuden teemaa on usein pidetty muita teemoja heikompana. Kuitenkin osallisuuden kautta lapselle tulee kokemus turvallisuudesta, kun häntä kuullaan ja hänellä on vaikutusvaltaa hänen oman hyvinvoinnin edistämiseen. (Nivala 2010, 21-23.)

Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa lapsen aktiiviseen huomioimiseen ja mukaan ottamiseen koko lastensuojeluprosessin ajan. Laissa (417/2007) on



luku (20-24) ”lapsen osallisuus”, joka sisältää lapsen mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen, lapsen puhevallan käytön, edunvalvojan määräämisen sekä lapsen edun turvaamisen vastuullisuuden. Laissa määritelty osallisuus tarkoittaa, että lapsi on asianosainen omissa lastensuojeluasioissaan ja tarvitaan erityisiä toimia, jotta osallisuus tulee turvatuksi. Lapsella on oikeus saada tietoa sekä vaikuttaa häntä koskevissa päätöksissä. Lapsella on oikeus päästä mukaan asioiden käsittelyyn käytännössä tai olla osallistumatta. Osallisuutta ei tulisi perustella, nuori on oikeutettu osallistumaan, ilman haitta- tai hyötynäkökulmaa. Usein lastensuojelussa nuoret kokevat menettäneensä elämänhallinnan ja muut tekevät hänen elämäänsä koskevat päätökset nuoren puolesta, joka horjuttaa nuoren autonomiaa. (Oranen 2008, 16.)

Osallisuus on sosiaalipedagoginen käsitys, joka koskee ihmisen ja yhteiskunnan ja yhteisön välistä suhdetta. Osallisuus on kiinnittymistä ympäristöön ja osallisuuteen liittyä vahvasti tunne kuuluvuudesta. Osallisuuden taustalla on osallistumismahdollisuuksien edistämisen lisäksi myös syrjäytymisen, huonosuuden ja osattomuuden ehkäisy. (Nivala & Rynänen 2013, 11-12.)

Osallisuuden kokemus liittyy vahvasti ihmisen oma elämänhallintaa ja käsitykseen. Ihmisellä on halu toteuttaa omaa autonomiaansa jokaisessa elämäntilanteessa. Osallisuuden kokemus on osa hyvinvointia, pohjana elämänhallinnan kehittymiselle sekä tunteelle siitä, että kuuluu johonkin ja on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mihin kuuluu. Varsinkin lapsen ja nuorten osalta ihminen on riippuvainen toisesta ihmisestä, joka estää häntä toimimasta täyden autonomian vallassa. Osallisuuden lisääminen aikuisten toimesta on välttämätöntä, jotta lapsi tai nuori tuntee olevansa tahtova sekä haluava subjekti, jonka tunteita, tarpeita ja ajatuksia kuunnellaan. Osallisuuden voi jakaa kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat: tietoinen, toiminnallinen ja tunnepohjainen. Ulottuvuudet sekä osallisuus vaihtelee eri vaiheissa lapsuutta sekä nuoruutta. (Törrönen 1994, 23-27.)

Hotarin (2007) mukaan osallisuus on ensisijaisesti kohtaamista ja kuulemista. Kuuleminen on jo osallisuutta ja ilman osallisuutta lasta tai nuorta ei voida kuulla. Hotari ym. (2013, 159) nostavat esille osallisuuteen liittyvän avoimen ja luottamuksellisen yhteistyön aikuisen ja nuoren välillä, joka pohjautuu siihen, että

nuorelle syntyvä kokemus kuulluksi tulemisesta sekä osallisuudesta. Näin ollen työ voi tuottaa todellista tulosta, joka palvelee sekä nuorta että työntekijää. Osallisuus on lapsen ja nuoren oikeus, joka liittyy vahvasti lapsilähtöiseen työhön ja työmuotoihin. Osallisuus pitää sisällään jännittyneisyyttä, monisisältöistä, ristiriitaista ja käytännöllisyyttä. Käytäntöä tarkastellessa on syytä ottaa huomioon osallisuuden moninaisuus. (Hotari ym. 2013, 164.) *”Osallisuuden kunnioittaminen ja sen näkyminen myös asiakastyössä edellyttää osallisuuden valitsemista yhdeksi työskentelyä ohjaavaksi periaatteeksi.”* (Muukonen 2013, 166).

Osallisuuden lisääminen laitoshuollon arjessa on välttämätöntä. Sijaishuolto ei ole välttämättä ensisijainen vaihtoehto lapsen tai nuoren elämässä, jolloin se voi horjuttaa asiakkaan autonomiaa. Osallistamalla lasta tai nuorta heidän omassa lastensuojeluprosessissaan vahvistaa myös subjektin yhteiskunnallisen osallisuuden edellytyksiä. (Nivala 2010, 25.) Työntekijän tehtävänä on osallistaa asiakkaita. Kun nuori saa osallistua omasta elämästään päätettäviin asioihin, voi nuori kokea päätettävät asiat omiksi. Kokemus lisää nuoren motivaatiota pysyä päätöksissä sekä voimaannuttaa nuorta. (Oranen 2008, 16.) Osallisuuden lisäämistä on tuettava aikuisten kautta, koska asiakas voi olla kykenemätön toimimaan omista lähtökohdista käsin. Näin ollen sijaishuollon lapset ja nuoret oppivat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien merkityksen omassa elämässään sekä toimintaympäristössään, joka tukee aikuisuutta ja etenemistä kohti aktiivista kansalaisuutta.

Nigel Thomas näkee osallisuuden viitenä eri ulottuvuutena, jolloin osallisuutta on erimuotoista eikä osallisuus rajoitu siihen, kuinka paljon nuori osallistuu. Nuori voi osallistua joko paljon, vähän tai ei ollenkaan. Ulottuvuuksien keskinäiset suhteet voivat vaihdella, jolloin subjektin kokemus osallisuudesta muuttuu eri muotojen mukaan. (Hotari ym. 2013, 153.) Tämä avaa aikuiselle mallin käytännön tasolla, sillä jokainen nuori ja osallisuuden tilanne on yksilöllinen, jossa aikuisen tulee nähdä osallisuuden eri rakenteet ja muodot.

#### 4.2 Nuoren osallistaminen lastensuojelussa

Lastensuojelussa lapset ja nuoret ovat asiakkaita ja he ovat asiantuntijoita palveluiden kehittämisen suhteen. Jo perustuslaissa (1999/731, 6§) sanotaan, että

*”lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti”*. Lisäksi lastensuojelulaki (417/2007, 20-24§) ja nuorisolaki (72/2006, 8§) määrittelevät lasten ja nuorten osallisuutta ja kuulemista liittyvät velvoitteet. Osallisuutta on monenlaista. Lastensuojelun osallisuudesta voidaan nostaa esiin laki, joka määrittelee osallisuuden. Kuitenkin osallisuus työntekijöiden ja hallinnon näkökulmasta voi olla eri kuin osallisuus nuorten näkökulmasta. Jos aikuiset määrittelevät osallisuuden ja osallistavat nuoria heidän näkemyksen mukaan, onko se osallisuutta? Pitäisikö nuorten itse määritellä heidän oma osallisuutensa, jotta osallisuus olisi aitoa?

Sosiaalityössä lasten ja nuorten osallisuus sekä lapsilähtöinen työ jää usein aikuisten hallinnan alle. Sosiaalityöhön ja lastensuojeluun nivoutuu paljon valtakunnallisia lakeja ja säädöksiä, joiden kautta työtä tehdään. Näin ollen osallisuus jää taka-alalle, koska keskitytään toimimaan työkäytäntöjen, lakien ja säädösten mukaan. Käsitys lapsen yksilöllisyydestä ja tilannekohtaisesta tapauksesta, ovat antaneet tilaa lapsen ja nuoren osallisuudelle, toimijuudelle ja kuuluksi tulemiselle. Tässä valossa lasten ja nuorten ajatellaan olevan tiedontuottajia työntekijälle hänen avatessaan lapsen tai nuoren maailmaa sisältä päin. (Hotari ym. 2013, 155.)

Lastensuojelulaissa (417/2007, 20§) osallisuuden ja suojelun välillä oleva kitka aiheuttaa epämääräisyyttä käytännön tasolla. Nuoria pitäisi tukea osallistumaan ja antaa heille mahdollisuus päättää omista asioistaan, mutta samalla heitä tulisi suojella. (Hotari ym. 2013, 157-158.) Kuka määrittelee ja päättää, milloin nuoren voimavarat riittävät osallisuuteen ja millä tavalla nuorta voi osallistaa?

Osallistuessaan lapsi tai nuori on sekä tiedontuottaja, että tiedon vastaanottaja. Lastensuojelun monimuotoisuuden vuoksi lasten ja nuorten osallistaminen laaja-alaisesti eri tilanteisiin ja tapahtumiin on välttämätöntä. Lapset ja nuoret ovat sekä toimintaan osallistuvia että palveluiden kehittäjiä. (Hotari ym. 2013, 157.) Nuoren osallisuus tiedontuotannossa on merkittävä, sillä nuorella on sellaista tietoa ja kokemusta omasta elämästään, joka ei näy päällepäin (Muukonen 2013, 169). *”Lapsen pitäisi tulla kuulluksi omassa asiassaan myös silloin, kun lapsen tieto on ristiriidassa aikuisen tiedon kanssa tai kun lapsi kertoo sellaista*

*tietoa, jota aikuiset eivät näe yhtä merkittävänä kuin lapsi itse” (Hotari ym. 2013, 156).*

Lastensuojelun yhtenä keskeisenä tavoitteena on lapsen tai nuoren osallisuuden tukeminen ja mielipiteen selvittäminen, jonka taustalla on ajatus lapsilähtöisestä työskentelystä. Lapsilähtöinen työskentely perustuu lapsen kuunteluun ja tarpeiden huomioimiseen, jossa lapsi on aktiivinen ja vaikuttava osapuoli tapahtumien kulkuun. Käytännössä kuitenkin instituutioiden ohjeita ja määräyksiä on haasteellista noudattaa, koska liiallisen vastuun antaminen lapselle tai nuorelle koetaan suurena riskinä. Osallistavan työotteen kautta asiakas ja työntekijä ovat tasavertaisia yhteistyökumppaneita, jolloin molemmat osapuolet työستävät identiteettejään. Identiteettityö on nuoren elämän kannalta tärkeässä asemassa, koska instituutiot tarjoavat hänelle niin sanottuja minuuksia, jotka vaikuttavat nuoren minäkäsitykseen ja itsetuntoon. Osallisuuden suhtautumiseen liittyy myös se, missä vuorovaikutustilanteessa osallisuutta käytetään. (Timonen-Kallio 2010, 6-8.) Tutkiessani sijoitettujen nuorten osallisuutta päivittäiseen raportointiin, on syytä muistaa, millaiseen asemaan he ovat lähtökohtaisesti asemoituneet. Nuoret ovat nuorisokodissa autettavana, kuntoutettavana ja kasvatettavana, jolloin osallisuuden toteutumisen on oltava perustyötä tukeva menetelmä.

Osallisuus ohjaa nuorta osallistumaan oman elämänsä pohdintaan yhdessä aikuisen kanssa. Tämän kautta nuorelle voi parhaimmillaan tulla myönteinen käsitys omasta kehityspotentialista, jonka kautta hän ymmärtää pitää huolta omista tarpeistaan sekä oikeuksistaan. Käytännössä työntekijä antaa perspektiiviä nuorelle nähdä hänen omat mahdollisuutensa ja kykynsä. (Bardy 2013, 22.) Osallisuuden kautta nuoren ongelmanratkaisutaidot kehittyvät ja hänelle tulee tunne osaavansa itse vaikuttaa omiin asioihinsa sekä elämäänsä (Timonen-Kallio 2010, 10).

Osallisuuden liittäminen käytännön työhön vaatii ammattilaisilta yksilöllisiä työskentelytapoja sinnikkyuden, luovuuden ja monipuolisten menetelmien avulla (Timonen-Kallio 2010, 9). Osallisuuden tarve lastensuojelun arjessa on kiistanon. Osallisuuden heikkoudet tulevat esiin, kun sitä pitäisi toteuttaa pitkäjänteisesti, suunnitelmallisesti ja tehokkaasti laitoshuollon arjessa. Lastensuojelun

jokaisessa vaiheessa osallisuuden lisääminen ja lapsilähtöinen työskentely vahvistaa lastensuojelun perustyötä. Osallisuuden menetelmiin pitäisi tehdä enemmän tutkimustyötä, joka ottaisi huomioon lastensuojelun moninaisen kentän ja siihen liittyvät eri muodot. Tutkimusten kautta lastensuojelun kentälle voitaisiin rakentaa menetelmiä, työkaluja ja malleja, jolla lapsilähtöinen osallistava asiakastyö olisi käytössä jokaisessa lastensuojelun asiakaskohtaamisessa läsnä. Selvää on, että emme voi pitää samoja ratkaisuja sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaamisissa kuin laitoshuollon arjessa. Lisäksi osallisuuden kautta voimme kuulla itse lapsilta ja nuorilta hiljaista tietoa, mitä ilman osallisuutta ei aikuisten korviin kantautuisi. Osallisuuden tarkastelu sosiaalityöntekijän näkökulmasta on eri, koska sosiaalityöntekijä ei ole siellä sijaishuollon arjessa, jossa osallisuuden lisääminen on yhtä tärkeää, kuin sosiaalityöntekijän työssä. Arjen sisälle tarvitaan niitä osallisuuden menetelmiä, jotka tukevat niitä tavoitteita, jota nuoren sijoitukselle on asetettu.

SOS – Lapsikylässä toteutetaan nuorten osallisuutta usealla eri tavalla. Nuorilla on mahdollisuus osallistua nuorten palaveriin joka viikko, jossa käydään läpi käytännön asioita ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa nuorisokodin tapahtumiin sekä ottaa kantaa käytännöistä. Nuoret osallistuvat myös asiakassuunnitelmapalaveriin, jossa heidän sijoitustaan tarkastellaan sosiaalityöntekijän, ohjaajien ja nuorelle läheisten kanssa. Lisäksi nuori käy joka kuukausi kausikoosteen yhdessä omaohjaajansa kanssa, joka lähetetään sosiaalityöntekijälle sekä nuorelle läheisille henkilöille. Kausikooste on lyhyt katsaus nuoren sen hetkisestä elämästä. Lisäksi arjessa nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua arjen eri toimintoihin.

#### 4.3 Vuorovaikutus ja asiakaslähtöisyys

Hotari (2007, 22) miettii, pitäisikö alaikäisen asiakkuutta pitää erityisenä, koska lain mukaan lapsilla ja nuorilla on erityinen asema aikuisiin nähden. Kuitenkin asiakastyö perustuu inhimillisyyteen ja vuorovaikutukseen, johon ei ole tarvetta ikäsidonnaiseen erityisyyteen ammattilaisten luontaisen ja avoimen suhtautumisen lapsiin ja nuoriin ihmisiinä.

Osallisuuden merkittävänä tekijänä on vuorovaikutus aikuisen ja nuoren välillä. Osallisuus koskettaa sekä työntekijää että asiakasta, jonka kautta he rakentavat kumppanuussuhdetta. Osallisuuden toteutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää aikuisen ja nuoren välinen suhde on luottamuksellinen, jossa aikuinen kunnioittaa nuorta ja nuorelle välittyy tunne, että hänen ajatuksiaan arvostetaan ja niillä on merkitystä. Lasta ja nuorta kuuntelemalla, huomioimalla ja kunnioittamalla heidän mielipiteitään, voidaan heidät osallistaa päivittäisillä toimintaympäristöissä. Lapselle tai nuorelle tulisi antaa mahdollisuus keskustella, tehdä aloitteita asioista, jotka tarvitsevat muutosta ja osallistua itseään koskeviin päätöksentekoon. (Nivala 2010, 19.) *”Nuoren etu ja oikeus osallisuuteen nivoutuvat yhteen. Työskenteleminen nuoren kannalta parhaalla mahdollisella tavalla on haastavaa, jos nuorta ei huomioida. Vaikka aikuiset ratkaisut ja päätökset tekevätkin, on niissä huomioitava myös nuoren näkemys. Nuorta kuuleva ja tunteva aikuinen tekee nuoren kannalta parhainta työtä, parhaimpia päätöksiä ja ratkaisuja.” (Hotari 2007, 2.)*

## 5 OSALLISTAVAN DOKUMENTOINNIN LÄHTÖKOHDAT JA MAHDOLLISUUDET

Osallisuutta lastensuojelussa sekä lastensuojelun dokumentointikäytäntöjä käsittelevin yleisesti edellisessä kappaleessa. Tässä kappaleessa keskityn siihen, kuinka osallisuuden ja dokumentoinnin voisi yhdistää sekä voisiko osallistava dokumentointi olla yhtenä työmuotona nuorisokodissa. Luvussa käytän aineistoani tukena, miksi ja miten aihetta tulisi lähtökohtaisesti tarkastella. Aineistosta hyödynnän nuorten ja työntekijöiden haastatteluja sekä peilaan niitä käytäntöihin ja aikaisempiin tutkimuksiin.

### 5.1 Dokumentointi nuorten näkökulmasta

Ensimmäisten haastatteluiden tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka nuoret kokevat päivittäisen dokumentoinnin heidän arjessaan sekä olisivatko he valmiita osallistumaan dokumentointiin. Työntekijöiden kohdalla kysyttiin samoja asioita työntekijöiden näkökulmasta. Haastatteluiden tarkoituksena oli antaa lisätietoa testaamisjakson toteutukselle sekä antaa käytännön lähtökohdat uudelle työtavalle.

Nuorten haastatteluista käy ilmi, että heidän kokemuksensa mukaan heidän mielipidettään ei ole kuunneltu päivittäisen raportoinnin suhteen. Nuoret ovat sijoitettuna nuorisokotiin, jossa he elävät. SOS-Lapsikylän nuorisokodin tavoitteena on luoda kodinomainen arki sijoituksen aikana. Nuorten kokemukset kodinomaisuudesta vaihtelevat, mutta he kaipaavat sitä. *”Ei ole kovin kotoisanolosta, kun päivittäin kirjoitetaan. Pitäisi olla kuitenkin kodinomaista ja vielä kun ei tiedä, mitä sinne kirjoitetaan.”* (Haastattelu 1, nuori 3)

Päivittäisen raportoinnin tarkoituksena on tukea sijoitusta sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Nuorten ymmärrys raportoinnin merkityksestä on puutteellista. Heidän tietoisuuden lisääminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta negatiivinen suhtautuminen raportointia kohtaan vältetään. Raportoinnin näkyväksi tekeminen

nuorille voisi auttaa heitä ymmärtämään, miksi sitä tehdään. Lastensuojelutyössä yksi tärkeimmistä asioista on antaa aikaa nuorelle. Työntekijöiden käyttämä aika päivittäiseen raportointiin häiritsi nuoria. Kun nuoret kaipaavat aikuisen aikaa, pitäisi työntekijöillä olla mahdollisuus sitä antaa. *”Te vaan istutte toimistossa, ettekä tee töitä” (Haastattelu 1 nuori 3).*

Nuorten osallistaminen päivittäiseen raportointiin lisäisi nuorten sekä työntekijöiden välistä aikaa, jota nuoret kaipaavat. Yhdessä käytetty aika päivittäiseen raportointiin antaisi työntekijälle mahdollisuuden hoitaa välttämätön päivittäinen kirjaus sekä antaa nuorelle aikaa, jotka hän tarvitsee.

## 5.2 Osallistava dokumentointi yhtenä työmuotona

*”Asiakkaan ottaminen mukaan asiakirjojen tekemiseen on sosiaalihuollossa eettisen toiminnan perusta. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaalle kerrotaan asiakirjojen kirjoittamisesta, asiakkaalle näytetään häntä itseään koskevia asiakirjoja, asiakirjoja tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä asiakkaan kanssa ja että asiakirjoihin kirjoitetaan niistä asioista, joista on yhdessä keskusteltu, sovittu tai joita on tärkeää tai välttämätöntä selvittää ja kuvata asiakkaan palvelusta. Tämä pyrkimys on kirjattu myös asiakaslakiin, joka takaa asiakkaalle oikeuden saada tietää, mitä hänestä kirjoitetaan, mihin hänen antamiaan tietoja käytetään ja mihin niitä luovutetaan.” (Laaksonen ym. 2011, 13.)*

Ensimmäisten haastattelujen kautta pyrin luomaan kuvan päivittäisestä raportoinnista, joka vallitsee nuorisokodin arjessa. Haastatteluissa nuorilla sekä työntekijöillä oli yhteinen näkemys raportoinnin aiheuttamasta jännitteestä työntekijöiden ja nuorten välillä. Nuorilta kysyttäessä suurin osa nuorista vastasi päivittäisen kirjaamisen vaivaavan arkea ja herätti osakseen myös ihmettelyä, miksi sellaista edes tehdään. Työntekijöiden kanta oli sama, moni oli työssään huomannut raportoinnin häiritsevän nuoria, koska siihen liittyy epäilyksiä, eri käsityksiä ja epätietoisuutta. Lisäksi työntekijöiden haastattelusta nousi esiin, että nuoria häiritsee raportointiin menevä aika, joka on pois nuoren ja työntekijän välisestä ajasta.

Nybacka & Ojala (2013) ovat tutkineet, kuinka nuoria voi osallistaa sijaishuollon arjessa. He nostavat esille nuorten osallisuuden viranomaispäätöksen teossa sekä osallisuuden dokumentoinnissa. Nuorilla oli mahdollisuus olla osallisena asiakassuunnitelmien teossa sekä lukea kausiraportteja. Nuoret eivät saaneet



lukea päivittäisiä raportteja. ”Nuoret kokivat, että sosiaalityöntekijä antaa raportille suuremman painoarvon kuin nuorten omille näkemyksille. Ongelmalliseksi koettiin, että vastaava ohjaaja muodostaa käsityksensä nuoresta ohjaajien kirjoittamien raporttien kautta. Nuoret toivoivat, että raporteissa olisi objektiivisia huomioita. Toinen kehittämisen paikka koettiin ohjaajien suhtautumisessa nuoriin. Nuoret toivoivat, että ohjaajat yrittäisivät raportteja kirjoittaessaan katsoa asioita nuoren silmin.” (Nybacka & Ojala 2013, 32.)

Nuorten haastatteluissa jatkuvana teemana oli ihmettely, ymmärtämisen vaikeus ja kielteisyys raportointia kohtaan. Epätietoisuus ja – varmuus raportoinnin suhteen aiheuttaa nuorissa epäluottamusta työntekijöitä kohtaan. Pyykkönen (2012) tuo esille, että lastensuojelun asiakkuusprosessissa työntekijän ja asiakkaan välillä tieto pitäisi luoda yhdessä. Dialogin kautta tiedonmuodostus on luotamuksellista ja vähentää epäluottamusta. Nuorten vastauksista epäluottamus työntekijöiden tekemiä päivittäisiä kirjoituksia kohtaan oli selkeä. Nuorten toiveena oli päästä edes lukemaan, mitä heistä kirjoitetaan silloin kuin heistä siltä tuntuu. Työntekijöiden asenne raportointia kohtaan on nuoren asennetta ohjaava tekijä. Jos työntekijät ottavat tavaksi piilotella ja salailla päivittäisiä raportteja, on vaikutus nuoriin välitön. Nuorten toiveiden kuunteleminen on ensiarvoisen tärkeä osa osallisuuden ja lapsilähtöisen työskentelyn edellytyksenä. Tilanne nuorisokodissa on ihanteellinen, koska nuorten ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita omasta elämästään ja osallisuudesta.

Lastensuojelussa nuorten vuorovaikutustaidot saattavat olla rajallisia ja heidän voi olla vaikeaa muistaa tai osata jäsentää kaikkia elämäntapahtumia (Timonen-Kallio 2010, 11). Tästä näkökulmasta katsottuna nuoren osallistaminen päivittäiseen raportointiin voisi auttaa nuorta hahmottamaan omaa elämäänsä paremmin sekä avata työntekijällä uudenlaisia näkemyksiä nuoren elämästä. Nuorten voi olla emotionaalisesti haasteellista kohdata erilaisia tilanteita, jolloin heidän voisi olla helpompaa kohdata asiat myöhemmin, jolloin he ehtivät rakentaa omaa näkökulmaansa uudelleen sekä korjata työntekijän tulkintoja (Pyykkönen 2012, 8). Nuorten myönteinen suhtautuminen raportoinnin osallistamiseen auttaa positiivisella tavalla työntekijän ja nuoren työmuodon syventymistä. Nuoren osallistaminen ja osallisuus ei tuota tulosta ilman nuoren omaa kiinnostusta aiheeseen.

Nuorilta kysyttäessä suuri osa halusi osallistua päivittäiseen raportointiin. Työntekijöiden kanta oli myönteisen yksimielinen nuorten osallistamisen suhteen. Toisaalta kysyttäessä tapoja, mahdollisuuksia ja määrällisyyttä, työntekijöiden mielestä ajanpuute ja suunnitelmallisuus nousivat suurimmiksi haasteiksi. Tästä huolimatta työntekijät uskoivat aiheen olevan ajankohtainen ja tarpeellinen sekä parantavan heidän työtään ja palvelua, jota he tarjoavat asiakkaille eli nuorisokodin nuorille.

Osallistamalla nuoria päivittäiseen dokumentointiin voidaan saada myös aikaan työntekijöiden ammatillinen kehitys dokumentoinnin suhteen. Haastatteluissa työntekijät pohtivat, kuinka nuoret voivat auttaa raportoinnin kehittämisessä, sillä jokainen työntekijä joutuu pohtimaan sanavalintojaan tarkasti kirjoittaessaan raportteja ja raporttien tarkistamista ei varsinaisesti ole. Työntekijä saattaa huomaamattaan käyttää sellaisia sanoja tai tyyliä, jotka näyttävät nuorelle eritavalla, mitä työntekijä itse tarkoittaa. Tällöin nuoren osallistuessa yhdessä työntekijän kanssa kirjoittamiseen, voi työntekijä kehittyä dokumentoijana. Luvussa 3 käsittelin kirjaamisen tyyliä.

Lastensuojelussa valta on jakaantunut aikuisten ja nuorten kesken. Osallisuuden lisääminen instituutiossa tarkoittaa vallan jakaantumista, jossa aikuiset luopuvat osittain omasta vallastaan. (Hotari ym. 2013, 157.) Työntekijöiden haastatteluissa käy ilmi pelko jakaa valtaa nuorille. Suurin osa vastaajista oli huolissaan nuorten reaktioista ja siitä millaista negatiivista vaikutusta ja vastakkainasettelua työntekijöiden ja nuorten välille voi syntyä. *”Oon miettinyt, miksi se on tabu lukea sitä rapsaa nuoren kanssa. – Mun mielestä ne saisi lukea sitä, koska ne ovat kuitenkin meidän asiakkaita ja 16-vuotiaita. Ehkä se on meidän työntekijöiden asenteesta kiinni ja sitä pitäisi muuttaa.”* (Haastattelu 1, työntekijä 3.)

### 5.3 Nuoren ja työntekijän suhteen syventyminen

Työntekijöiden haastattelut nostivat esille nuoren ja työntekijän välisen suhteen paranemisen tarpeen. Työntekijät toivat esille, että nuoret voisivat ymmärtää heitä paremmin, kun he näkisivät, mitä todellisuudessa päivittäinen raportointi pitää sisällään. Työntekijät näkivät myös mahdollisuuden kehittää keskustelua

nuoren kanssa ja syventää suhdettaan nuoreen. *”Vois tulla hyvinkin hedelmällisiä keskusteluja asioista, niin kun avata ja tulla uutta tietoa nuoren elämästä.”* (Haastattelu 1, työntekijä 4) *”Uskon, niin kun loppujen lopuksi se varmaan kääntyisi niin päin todennäköisesti, koska se ei ole sillon mitään sellasta salatiedettä tai jotain ihmeellistä, mitä näpytellään, kun siihen on nuori itse jollain tavalla osallinen.”* (Haastattelu 1, työntekijä 2.) Työntekijät ja nuoret voisivat kehittää yhdessä ongelmalliseen tilanteeseen uusia ratkaisuja.

Laaksonen ym, (2011, 42) nostavat esille osallisuuden lisäämisen dokumentointiin parantavan ja syventävän asiakassuhdetta. He näkevät myös asiakkaan luottamuksen lisääntyvän ja asiakirjojen sisällön yleistyksien vähenevän. Positiivisena vaikutuksena he näkevät myös asiakkaan ja työntekijän välisen yhteistyön, jolloin kitka ja erimielisyydet vähenevät, kun asiakkaan tietoisuutta lisätään. Pyykönen (2012) painottaa tiedon vaikutusta tietoyhteiskunnassa, jossa tieto on valtaa ja vähentää pelkoa sekä epäluuloisuutta. Tieto luo osallisuutta ja tiedon lisäämisen kautta asiakas valtaistuu.

#### 5.4 Ymmärryksen lisääminen

Kysyttäessä nuorilta kerrottiin heille raportoinnista, kun he saapuivat nuorisokotiin, kaikkien vastaus oli kielteinen. Vastaavasti samaa kysyttäessä työntekijöiltä suurin osa oli sitä mieltä, että jokaiselle nuorelle kerrotaan, mitä kirjataan ja miksi kirjataan. Ilmiötä voi pohtia useammalta eri kantilta. Nuoren saapuminen nuorisokotiin on nuorelle suuri elämänmuutos, jolloin saattaa osa tai kaikki asiat unohtua. Perehdytys pitää paljon asioita sisällään, jotka voivat hämmentää nuorta tai olla epäselviä. Raportointi voi olla nuoren näkökulmasta vaikea asia ymmärtää. Lisäksi raportit eivät näyttäytyä konkreettisesti arjessa, sillä työntekijät tekevät niitä toimistossa tietokoneella. Oli selitys asialle mikä tahansa, olisi syytä tehdä päivittäisestä raportoinnista näkyvämpää ja nuorten näkökulmasta selkeää. Jo perehdytysvaiheessa nuoren osallistaminen päivittäiseen raportointiin voisi antaa nuorelle konkreettisen kuvan raportoinnista ja jäädä paremmin hänen mieleensä.

Jokaisen työntekijän haastattelusta kävi ilmi, että nuorten osallistaminen päivittäiseen raportointiin voisi avata sekä työntekijän käsitystä nuoresta, että nuorten

käsitystä työntekijöistä ja heidän työstään. Nuorten haastatteluista lähes jokainen nuori oli sitä mieltä, että päivittäinen raportointi on häntä vastaan. Osallisuus päivittäiseen raportointiin pitkäjänteisenä työskentelymuotona avaa mahdollisuuden muuttaa nuorten käsityksiä raportoinnin suhteen. Lisäksi raportoinnin avoimuuden ja ymmärrettävyyden lisääminen nuorille, voisi auttaa nuoria ymmärtämään sen olevan heidän edun mukaista ja lastensuojelun kannalta välttämätöntä. *”Kyllähän se on niin kummajainen tällä hetkellä -- kun ne vaan ymmärtäs nimenomaan sen, että se on nuoren edun parhaaksi.”* (Haastattelu 1, Työntekijä 2)

Nuorilta kysyttäessä ymmärtävätkö he, miksi heistä kirjoitetaan päivittäin, olivat vastaukset kielteisiä. Kuitenkin jokainen ilmaisi haluavansa tietää, miksi heistä kirjoitetaan. Nuorten vastaukset olivat yksiselitteisiä; heillä on liian vähän tietoa raportoinnista ylipäätään, joka osakseen lisää epävarmuutta ja epäluottamusta. Olisi nuoren edun kannalta ensiarvoisen tärkeää, että hän tietäisi kaikki lastensuojeluun liittyvät toimet selkeästi, jotta epätietoisuuden myötä luottamus ja varmuus työntekijöitä kohtaan eivät horjuisi. Lastensuojelun toimivuuden kannalta asiakkaan ja työntekijän välinen luottamuksellinen suhde on tärkeä, jotta asiakas ottaa avun vastaan, jota hänelle tarjotaan.

Työntekijöiden haastatteluista kävi ilmi, että heidän pitäisi enemmän ajatella nuoren asemaa. Työntekijä kirjoittaa päivittäin raportin, koska se on osa hänen työtään. Nuori ei voi vaikuttaa siihen, että hänen kotonaan kirjoitetaan hänen tekemisistään ja menemisistään päivittäin, vaikka hän ei olisi tehnyt mitään tavallista poikkeavaa. *”Välillä ois hyvä pysähtyä miettimään, että miltä tuntuisi ite kun ois sijoitettuna laitokseen ja asuis täällä ja suljettujen ovien takana aikuiset kirjottaisi sinusta sinuun omaan kansioon juttuja.”* (Haastattelu 1, työntekijä 3)

Aikuisten pitäisi huolehtia, että nuorilta kysyttäisiin, miltä heistä tuntuu päivittäinen raportointi. Lisäksi nuorilla pitäisi olla mahdollisuus päästä käsittelemään heidän mieltään askarruttavia asioita yhdessä aikuisen kanssa.

## 5.5 Osallistavan dokumentoinnin ongelmat

Osallisuuden liittäminen nuorisokodin arkeen on jo itsessään haastavaa. Dokumentointi on osana työntekijän päivittäistä työtä ja haastaa työntekijän monella osa-alueella. Näiden liittäminen päivittäiseen työhön systemaattisesti, aiheuttaa koko työyhteisön uudelleen orientoitumista.

Lastensuojelulain (417/2007) nojalla lapsi tai nuori on oikeutettu erityiseen suojeluun. Lastensuojelun dokumentoinnit ovat viranomaisia sekä työntekijöitä varten tuotettuja asiakirjoja. Tästä näkökulmasta ajatellen nuorten osallistaminen dokumentointiin on syytä kyseenalaistaa, sillä asiakirjat eivät ole tuotettu nuorille ja niiden sisältö sekä kieli voi olla nuorelle liian vaikeasti ymmärrettävää. Asiakirjojen sisältö voi olla arkaluonteista, jolloin ei ole välttämättä nuoren edun mukaista tuoda niitä esille nuorelle. Nuoren sijoituksen aikana voidaan raportoida nuoren vanhempiin tai perheeseen liittyviä asioita, jotka voivat olla nuoren edun kannalta haitallisia.

Nuoren osallistaminen dokumentointiin tuottaa jo itsessään paljon työtä. Työntekijöiden ja asiakkaisen näkemyserot voivat olla haitallisia (Pyykönen 2012, 18). Lieveilmiöiden käsitteleminen voi tuottaa lisätyötä sekä lisätä haasteellisia tilanteita perustyön sisällä. On mahdotonta tietää, kuinka nuorten kokemusmaailmaan jäsentyy raporttien sisältö ja kuinka he ymmärtävät asiat. Nuorten kokemusmaailma voi olla rajallinen näkemään raporteissa esiintyvät asiat heidän oman edun mukaisina. Onko osallistava dokumentointi liian haasteellinen työmuoto perustyön rinnalle? Voiko työmuoto johtaa liian suuriin ammatillisiin haasteisiin, jolloin työntekijän osaaminen ei riitä?

Haastattellessani ensimmäisen kerran työntekijöitä kysyin heidän mielipidettään, voisiko olla haittoja, jos nuoria osallistettaisiin päivittäiseen dokumentointiin. Vain yksi vastaajista näki suoranaisen haitan. Työntekijä oli huolissaan, kuinka osallistava dokumentointi voisi aiheuttaa turhia riitoja työntekijöiden ja nuorten välille. Monen vastauksista ilmeni, että ajan ja resurssien puutteen vuoksi tämä olisi haasteellista toteuttaa. Osa vastaajista otti myös huomioon nuoren yksilöllisyyden ja mahdolliset reaktiot nuorena, jotka voivat aiheuttaa negatiivisia muutoksia nuoren käyttäytymisessä. Tällöin nousi vastuu työntekijän ammattitaidosta ja tilannetajusta. Työmuodon vakinaistamisessa arkeen pitäisi varata aikaa ja resursseja pohtia, kuinka työtä tulisi tehdä.

## 6 KOKEMUKSET OSALLISTAVASTA DOKUMENTOINNISTA

Tässä kappaleessa kirjoitan, millaisia kokemuksia ja ajatuksia testaamisjakso synnytti sekä nuorissa että työntekijöissä. Aineistona käytän testaamisjakson jälkeen tehtyjä haastatteluita, jotka ovat toteutettu samalla tavalla kuin ensimmäiset haastattelut eli yksilöhaastatteluina. Kysymykset haastatteluihin olen tehnyt ensimmäisten haastattelujen jälkeen. Näin ollen olen käyttänyt ensimmäisten haastatteluiden aineistoa hyväksi uusien kysymysten rakentamisessa. Lisäksi hyödynnän ensimmäisen aineiston haastatteluja.

### 6.1 Työntekijöiden kokemus osallistavasta dokumentoinnista

Testaamisjakson jälkeen haastatteluihin osallistui seitsemän työntekijää, joista neljä oli osallistanut nuoria aktiivisesti raportointiin. Kolme vastasi, että ei ole onnistunut testaamisjakson aikana osallistaa nuoria raportointiin. Osallistamista tehneet työntekijät olivat eri menetelmiä käyttäen ottaneet nuoria mukaan päivittäiseen raportointiin. Menetelmät olen listannut jo luvussa 5 Osallistavan dokumentoinnin lähtökohdat.

Jokaisen työntekijän haastatteluista tuli ilmi, että nuorten osallistaminen päivittäiseen raportointiin oli haasteellista toteuttaa käytännössä. Syyt olivat selkeitä. Ajan puutteellisuus oli haastavin tekijä. Lisäksi nuorten kiinnostus aiheetta kohtaan sekä työntekijöiden oma asenne tuottivat ongelmia toteutuksen suhteen. Työntekijät ajattelivat asian liian vaikeasti. Haastatteluista ilmeni, että heidän käsityksensä osallisuudesta päivittäiseen raportointiin oli vaikeasti ymmärrettävissä. Kaikki vastaajat vastasivat tarjonneensa mahdollisuutta nuorille osallistua raportointiin. Kolme työntekijöistä vastasi, että ei ole saanut nuorta osallistettua raportointiin, mutta tarkemmin kysyttynä he kertoivat lukeneensa tai keskustelleen yhdessä nuoren kanssa kirjoituksista. Uudenlaisen työmuodon tai – tavan kohdalla on jokaiselle ihmiselle ominainen tapa lähteä toteuttamaan sitä. Jos testaamisjakso olisi ollut pidempi, olisi voinut jokainen työntekijä löytää oman tapansa lähestyä asiaa ja liittää sen helpommin päivittäiseen työhönsä.

Luvussa 4, kohdassa 4.1 osallisuuden määritelmässä käytin Nigel Thomasin osallisuuden tasoja läpi. Osallisuutta on monitasoista ja jokainen työntekijä oli tarjonnut nuorille mahdollisuuden olla osallisena. Nuoret ovat itse päättäneet olla osallistumatta, joka on Nigel Thomasin mukaan myös osallisuutta. Tärkeää on, että nuorille on tarjottu mahdollisuus osallistua.

Lähes kaikkien työntekijöiden mielestä oli haasteellista osallistaa nuori raportointiin silloin, jos piti käydä läpi vaikeita ja haastavia asioita nuoren näkökulmasta. Tämä huoli näkyi jo ensimmäisissä haastatteluissa. Osa työntekijöistä osallisti nuoria haasteellisissa tilanteissa ja jokainen heistä vastasi yllättyneensä, kuinka helposti nuoret toimivat haasteellisten ja vaikeiden asioiden kirjauksessa. *”Meille (työntekijöille) sano, että ei saada kirjottaa, mut sitten ite (nuori) halus kirjottaa sen asian” (Haastattelu 2, työntekijä 2)*. Vaikeiden asioiden kirjaaminen yhdessä nuoren kanssa antoi työntekijälle mahdollisuuden kuulla nuoren mielipide sekä näkemys asiasta.

Asioista puhuminen helpottui, kun niitä kirjoitettiin yhdessä ja raportoinnin myötä keskusteluun saatiin lisää syvyyttä ja aiheita vaikeiden asioiden kohdalla. *”Kyllähän siellä tulee se nuoren oma ajatusmaailman paremmin esille” (Haastattelu 2, työntekijä 2)*. Ensimmäisissä haastatteluissa tuli esille osallistavan raportoinnin syventävän nuoren sekä työntekijän suhdetta ja auttavan ymmärtämään nuorten kokemusmaailmaa paremmin. Testaamisjakson jälkeiset tulokset osoittavat osallistavan dokumentoinnin tuottavan näitä tuloksia. *”Siitä nousi keskustelun aiheita, kun tehtiin sitä kirjaamista yhdessä” (Haastattelu 2, työntekijä 3)*.

Vaikka aineisto osoittaa työntekijöiden huolen osittain turhaksi, on syytä muistaa, että lastensuojelussa voi kohdata eri tavalla haasteellisia asioita. Joidenkin nuorten kohdalla asiat voivat olla liian vaikeita nuoren käsiteltäväksi. Lisäksi jokainen nuori on yksilö ja aineistossa esiintyneet yksilöt saattoivat olla valmiimpia käsittelemään vaikeita asioita. Kuitenkin aineisto antaa kuvan siitä, että nuoret voivat olla valmiimpia kuin mitä työntekijät kokevat, jolloin heille tulisi edes tarjota mahdollisuutta testata työntekijöiden mielestä haastavia ja vaikeita asioita. Toisaalta on muistettava, että nuoren osallistaminen haastavien asioiden käsittelyyn, lisää työntekijän vastuuta nuoren edun toteutumisesta. Nuoren ja

työntekijän välisen suhteen on oltava luottamuksellinen sekä työntekijällä tulisi olla selkeä kuva nuoren voimavaroista käsitellä vaikeita asioita.

Testaamisjakson jälkeen jokainen työntekijä oli sitä mieltä, että työtapana osallistava dokumentointi on tarpeellinen työmuoto. Puolet työntekijöistä sanoi työtavan helpottavansa omaa työtä, kun nuori on mukana kirjoittamassa raporttia, koska nuori toi raportointiin selkeyttä ja työntekijälle jäi vähemmän tulkinnan varaan. Kaikkien vastauksista ilmeni, että aiheen uutuus ja vaikuttaa työn toteuttamiseen. Kehitysideoita kysyttäessä kaikki kaipasivat suunnitelmallisuutta ja työtavan nivoutumista osaksi arkeen. Lisäksi kaivattiin lisää tutkimusta sekä tietoa ja perehdytystä. *”Et se ei olis sellasta ainutlaatuista, vaan ihan normaalia. Sitten siitä olis paljon enemmän hyötyä ihan jokaiselle.” (Haastattelu 2, työntekijä 6.)*

Puolet työntekijöistä miettivät, että nuoren osallistaminen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan olisi tarpeellinen työmuoto päivittäisen raportoinnin rinnalla. Sen avulla nuoren kanssa voitaisiin käydä läpi sijoituksen perusteita sekä tavoitteita, johon nuoren olisi helpompi sitoutua, kun hän olisi itse kirjoittamassa niitä asioita.

## 6.2 Nuorten kokemus osallistavasta dokumentoinnista

Testaamisjakson jälkeen haastattelin nuoria uudelleen. Nuorten osallisuus toisiin haastatteluihin oli haasteellinen toteuttaa, koska heidän kiinnostuksensa asiaa kohtaan oli radikaalisti muuttunut. Suurimmaksi osaksi nuorten vastaukset olivat epäluotettavia, koska heidän asenteensa nuorisokotia kohtaan oli negatiivinen ja haastattelun tulokset sen mukaisia. Pidän vastauksia osittain epäluotettavina, koska vastaukset ovat täysin ristiriidassa työntekijöiden vastauksiin sekä myös nuorten ensimmäisiin vastauksiin nähden. Vain muutaman nuoren kohdalla sain luotettavia vastauksia, joita pystyn hyödyntämään tuloksissa. Kuitenkin luotettavuudesta huolimatta käsittelen vastauksia osittain kokonaisuutena. Lisäksi minun asema tutkijana ei ollut täysin objektiivinen, koska teen töitä nuorisokodissa ja nuorten asennoituminen minua kohtaan saattoi vaikuttaa toisiin haastatteluihin.



Osa nuorista koki, että heille ei ole edes tarjottu mahdollisuutta päästä osalliseksi päivittäiseen raportointiin. Jokainen työntekijä puolestaan kertoi antaneensa useamman mahdollisuuden päästä osalliseksi. Vastakkainasettelu on mielenkiintoinen. Nuorten kokemus osattomuudesta herättää kysymyksiä. Miksi osa nuorista koki, että heille ei ole annettu mahdollisuutta ja työntekijät kokevat, että osaa nuorista ei asia kiinnostanut? Jännittääkö nuoria uudenlainen mahdollisuus ja vieras asia? Voi olla mahdollista, että työntekijöiden kohdatessa uuden ja haasteellisen työtavan, oli heidän vaikea luoda sellaista ilmapiiriä, jossa nuorten olisi ollut helppo osallistua. Lisäksi osalle nuorista voi olla vaikeaa kohdata ja omaksua uusi asia nopeasti, jonka vuoksi he ovat kieltäytyneet, vaikka olisivat haastatteluvaiheessa halunneetkin osallistua. Kuitenkin varsinainen syy jää tuloksista uupumaan, koska aineiston esille tuoma vastakkainasettelu oli yllättävä tulos, jonka selittämiseksi tarvitsisin lisää aineistoa asiasta.

Yhden nuoren kohdalla haastattelu toteutui muita paremmin, jonka tuloksia käsitellen seuraavaksi. Nuori yllättyi, kuinka haasteellista päivittäinen raportointi käytännössä on. Nuorten haastatteluista kävi ilmi, kuinka heidän ymmärrys päivittäistä raportointia kohtaan lisääntyi osallisuuden myötä. *”Vähän on ajatusmaailma muuttunut, että tietää, että sinne ei ihan mitään vaan kirjoiteta, vaan perus asioita arjesta.” (Haastattelu 2 Nuori 2).*

Nuorella oli kiinnostus vaikeiden asioiden kirjaamisesta, koska hänellä oli käsitys asiasta ja se oli itse helpompi kirjoittaa, kuin kertoa työntekijälle. Kuitenkin erotuksena oli se, että nuori itse haluaisi vain lukea, mutta ei kirjoittaa, jos omalla käytöksellään olisi aiheuttanut vaikeuksia ja vaikeita tilanteita. Kirjaamisen itse aiheutetuista vaikeuksista nuori koki liian haasteellisena. Nuori halusi vain lukea, miten työntekijät olivat nähneet asian, jotta voisi itse ajatella asioita eri tavalla. Tämä näkökulma nuorten ajatuksissa osoittaa heidän taitoaan ja haluaan käsitellä vaikeita asioita sekä oppia itse tekemistään virheistä. On syytä muistaa, että nuorisokodin työntekijät tekevät usein töitä nuorten kanssa keskusteluiden avulla, jolloin uudenlainen, konkreettisempi lähestymistapa voisi palvella nuoria paremmin asioiden käsittelyssä. Työtavan vakiinnuttamisen kannalta myös nuorten systemaattinen opettaminen osallistavaan dokumentointiin jo lastensuojeluprosessin alussa oli tarpeellista. Tällöin nuoreen juurtuisi työtapa ja se olisi helpommin osana arkea.

Nuoret olivat myös tyytyväisiä, että heitä oli pyydetty mukaan ja ajateltu, että he haluavat osallistua. Nuoret toivat ilmi heidän oman ajatusmaailmansa esille tuomisen tärkeyden, kun he itse pääsivät osalliseksi raportointiin.

## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten jo aikaisemmassa kappaleessa kerroin, testaamisjakson jälkeisissä haastatteluissa nuorten osuus jäi pienemmäksi, kuinka aikaisemmin olin suunnitellut. Haastatteluihin osallistuminen oli suurimmalle osalle nuorista haasteellinen toteuttaa, koska heidän sen hetkinen kantansa nuorisokotia kohtaan oli negatiivinen. Näin ollen koen vastauksien olevan niiden nuorten kohdalta epäluotettavia, koska heidän kielteisyytensä nuorisokotia kohtaan heijastuu tutkimustuloksiin.

### 7.1 Tulokset

Jo tutkimukseni nimi avaa olennaisimman tutkimuksen tarkoituksesta. Nuorten ja työntekijöiden näkemuserot dokumentoinnin tarpeellisuudesta ovat ilmeisiä. Halusin tarjota vaihtoehdon kankealle dokumentoinnille, jossa nuoret osallistetaan lastensuojelun monimuotoiseen kenttään. Jo ensimmäisten haastatteluiden perusteella tulokset olivat mielenkiintoisia. Nuorten haastatteluissa jatkuvana teemana oli ihmettely, ymmärtämisen vaikeus ja kielteisyys. Päivittäisen raportoinnin arkisuudessa, luonnollisuudessa ja selkeydessä oli haasteensa. Lisäksi raportointiin osallistaminen vaatii suunnitelmallisuutta etukäteen sekä paljon lisää aikaa raportoinnin toteuttamiseen. Tämän vuoksi osallistavaa dokumentointia on vaikeaa tuoda nuorisokodin arkeen.

Nuorten osallistaminen raportointiin oli kiistattoman tärkeää. Tämä ilmeni jo ensimmäisistä haastatteluista nuorten mielipiteestä päästä osalliseksi raportointiin. Jo aikaisemmassa viittaukseni Nybackan & Ojalan (2013) tutkimuksessa sekä keräämästäni aineistosta käy ilmi, että nuoret kokevat päivittäisen raportoinnin heidän elämäänsä määrittäväksi tekijäksi, johon he haluavat osallistua eri tavoin. Lastensuojelun jäykät, vaikeasti ymmärrettävät toimenpiteet sekä työntekijöiden vaihtuvuus, päätäntävalta ja moniammatillisuus lisäävät nuorten epävarmuutta heidän omasta päätäntävallasta ja vaikutusmahdollisuuksista.

Testaamisjakson jälkeen toteutettujen haastatteluiden tulokset olivat mielenkiintoisia. Ensimmäiset ja toiset työntekijöiden haastattelut tukivat toinen toisiaan. Mielipiteet sekä ajatukset eivät muuttaneet suuntaa. Testaamisjakson seurauk-

senä työntekijöiden mielipide nuorten osallistamisesta raportointiin kehittyi ja vahvistui. Testaamisjakso osoitti työmenetelmän olevan tarpeellinen sekä lyhydestään huolimatta tarjosi vaikuttavia tuloksia, jotka yllättivät työntekijöitä. Työntekijöitä yllätti, kuinka merkittävänä ja vaikuttavana nuoret pitivät osallisuuttaan ja lisäksi, kuinka nopeasti se auttoi nuoria ymmärtämään raportointia paremmin. Myös nuorten avoimuus vaikeiden asioiden kohdalla, helpottui raportoinnin osallisuuden vaikutuksesta. Työmuoto antoi uudenlaisia mahdollisuuksia kohdata nuoria ja selitti nuoren kokemusmaailmaa eri tavalla, kuin mihin työntekijät olivat aikaisemmin tottuneet.

Muutaman nuoren kohdalla toteutunut luotettava haastattelu ja sen kautta esille tullut kokemus testaamisjaksosta antoi myönteisen kuvan työmenetelmän tarpeellisuudesta ja vaikuttavuudesta. Nuorten ymmärrys päivittäistä raportointia kohtaan lisääntyi ja he kokivat sen merkityksellisenä asiana olla osallisena raportoinnissa. Työntekijät kuvasivat, että nuorten puheista kuuli arjessa, kuinka merkittävää osallisuus oli. Nuoret sekä työntekijät kokivat molemmat hyötyvänsä sekä omasta, että toistensa näkökulmasta katsottuna. Työntekijöiden oli helpompi ymmärtää nuoria ja nuorten työntekijöitä. Tietoisuuden lisääminen lisäsi luottamusta työntekijöiden ja nuorten välille.

Tutkimuksen haasteena oli tulosten osittainen luotettavuus, sillä työntekijöiden ja nuorten vastaukset ovat osittain ristiriidassa. Työntekijät kertoivat osallistaneensa nuoria enemmän kuin nuoret kertoivat osallistuneensa. Lisäksi nuorten mielipiteen radikaali muuttuminen haastatteluiden välillä kyseenalaistaa nuorten kokemukset tutkimuksesta. Suurin osa nuorista vastasi epäluotettavasti toisiin haastatteluihin, koska heidän yleinen mielipiteensä nuorisokodista ja sen toiminnasta oli kielteinen. Tämä myös heijastui vastauksiin. Nuoria haastateltaessa on huomioitava, että nuoret voivat kapinoida haastattelua toteuttavaa instituutiota vastaan, jolloin heidän vastaukset voivat olla ylimalkaisia ja lyhyitä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 132). Kuitenkin muutaman nuoren selkeät kokemukset ja vastaukset testaamisjaksosta antoivat hyviä tutkimustuloksia. Pidän näitä muutaman nuoren sekä työntekijöiden kokemuksia luotettavina.

Osittain epäluotettavan aineiston vuoksi tutkimuksen kokonaistulos kärsi. Lähtökohtana tutkimukselle olin varannut lyhyen ajan ja pienen aineiston. Aineiston

pienentyessä nuorten toisten haastatteluiden osalta tuloksia on syytä tarkastella ilman laajamittaista yleistämistä. Tutkimuksen laajentaminen sekä testaamisjakson pidentäminen olisi voinut tuottaa kattavampia sekä yleistävämpi tuloksia, joita olisi ollut helpompi hyödyntää laitoshuollon kentällä. On kuitenkin syytä muistaa, että nuorisokodissa arki on herkästi muuttuvaa ja ailahtelevaa. Tämän vuoksi ei voi varmuudella sanoa, että tutkimuksen laajentaminen tai testaamisjakson pidentäminen olisi tuottanut laadukkaampaa aineistoa. Toisaalta tutkimus on antanut todellisen kuvan, kuinka haasteellinen osallistava dokumentointi työmuotona on sijoittaa nuorisokodin arkeen. Työmuoto vaatii pitkäjänteistä kehittämistä, suunnittelua sekä toteuttamista.

## 7.2 Pohdinta ja kehitysehdotukset

Tutkimuksessani osoitin, että päivittäiseen raportointiin osallistaminen on tarpeellinen työmuoto nuorisokodin arjessa. Tutkimusaiheeni on uudenlainen lähestymistapa, kuinka osallisuutta voidaan toteuttaa nuorisokodin arjessa, joten sen kehittäminen vaatii suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työskentelyä. *”Käytännön työssä keskeistä on edelleen lastensuojelun lähijohdon sitoutuminen ja tuki siihen, että osallisuus juurtuu osaksi tavanomaisia rutiineja ja työn arkea (Bardy 2013, 21).”*

Kehittäminen vaatii aikaa onnistuakseen. Dokumentoinnin osallisuutta voidaan kehittää usealla eri tavalla. Aiheen haasteellisuuden vuoksi nuorisokodin jo haasteellisessa ja muuttuvassa arjessa tarvitaan jatkuvaa työyhteisön tukea toteuttaa uudenlaista työmenetelmää. Aineiston kautta kehitin ensimmäisiä työmuotoja ja sitä, kuinka osallistavaa dokumentointia voitaisiin lisätä nuorisokodin arjessa. Tasoja osallisuuteen on monia, jotka pitää ratkaista jokaisen nuoren kohdalla yksilöllisesti. Osallisuus voi olla raporttien lukemista, lukemista ja kommentointia, raporttien kirjoittamista yhdessä työntekijän kanssa, omia terveisien kirjoittamista raportteihin, kausikoosteiden sekä hoito- ja kasvatussuunnitelman kirjoittamista yhdessä työntekijän kanssa. Toteutustavat eivät ole toisiinsa poissulkevia. Ajallisesti dokumentointiin osallisuutta voidaan toteuttaa hyvinkin eri aikavälillä, esimerkiksi joko päivittäin tai kuukausittain. Näkisin parhaana vaihtoehtona aloittaa tiheämmällä aikavälillä ja yksilöllisesti jokaisen nuoren kohdalla yhdessä hänen kanssaan miettien, mikä aikaväli ja mikä toteutus-

tapa on sopivin. On syytä myös muistaa, että osallisuus ei ole vain työntekijästä kiinni. Nuori voi olla osallistumatta, jolloin se on hänen osallisuuttaan. Pääasiana on, että nuorille tarjotaan mahdollisuus ja tavat osallistua raportointiin.

Sosiaalityössä asiakkaiden mukaan ottaminen dokumentointiin, on antanut asiakkaille kokemuksen olla mukana ja vaikuttamassa lastensuojeluprosessin kulkuun sekä kehittyvänsä elämäntilanteessaan. Työtapa vähentää lastensuojelun vastentahtoisuutta sekä asiakas kokee prosessin häntä palvelevaksi ja hänen etunsa mukaiseksi. (Pyykönen 2012, 10.) Nuorten osallisuuden lisääminen dokumentointiin alusta asti lastensuojeluprosessin aikana, voisi työtavasta tulla arkipäiväinen asia nuorelle ja palvella paremmin nuoren elämäntilannetta. Tulevaisuudessa osallistavaa dokumentointia voisi toteuttaa läpi lastensuojeluprosessin ajan. Ensimmäiset kokemukset tulisivat oman sosiaalityöntekijän kanssa ja työmuoto jatkuisi myöhemmin sijoituksen aikana niin sosiaalityöntekijän asiakastapaamisissa kuin päivittäisessä raportoinnissa ohjaajien kanssa.

Vaikka tulokset puhuvat puolestaan osallistavan dokumentoinnin työmuodon tarpeellisuudesta, on muistettava, että tutkimus toteutettiin vain yhdessä nuorisokodissa. Siellä oli vain muutama sijoitettu nuori, joiden kokemusmaailma aiheesta oli tässä tapauksessa myönteinen. Työyhteisön yksimielinen ja myönteinen näkemys asiasta antoi tutkimustuloksille myönteisen ja selkeän kannan työmuodon tarpeellisuudesta. Silti toteuttaminen arjen keskellä koettiin haastavaksi. Kattavien ja ilmiötä selittävien tulosten puolesta pitäisi saada lisää tietoa ja tutkimustuloksia aiheesta. Lisäksi aiheen uutuus aiheuttaa paljon lisätyötä työyhteisöissä, jotka haluavat tätä työmenetelmänä toteuttaa. Jo itsessään lastensuojelun dokumentointi ei ole yksiselitteinen asia, joten osallisuus raportointiin vaatii systemaattisen, pitkän aikavälin toteutuksen, jossa aihe kehitettäisiin tasapainoiseksi, suunnitelluksi ja hyvin arkeen sijoitettavaksi työmuodoksi. Myös taloudellisesta näkökulmasta katsottuna, voi olla haasteellista toteuttaa laajamittaista työmenetelmän kehittämistä, jonka vaikuttavuudesta ei ole varmaa tietoa. Aiheen innovatiivisuuden ja modernin lapsilähtöisen työn näkökulmasta haastan ammattialan jatkamaan tutkimusta osallistavan raportoinnin mahdollisuuksista. Lisäksi toivon jokaisen alan toimijan haastavan itseään edes kerran testaamaan, kuinka nuoren voisi osallistaa päivittäiseen raportointiin ja mitä hyötyä siitä voisi olla.

## LÄHTEET

- Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Filppula, Elina 2010. Lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinneista laadituissa dokumenteissa. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto. Pro-gradu -tutkielma. Viitattu 20.11.2014  
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25477/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201010132980.pdf?sequence=1>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. Kohti intensiivistäsosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hotari, Elina-Kaisa 2007. Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa nuorten kertomana. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto. Pro gradu – tutkielma. Viitattu 10.10.2014  
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94283/gradu01636.pdf?sequence=1>
- Hotari, Elina-Kaisa & Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaana. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, Aino & Leinonen, Ansa & Metsäranta, Hannele 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laaksonen, Maarit & Kääriäinen, Aino & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Sahala, Heli & Kärki, Jarmo & Jäppinen, Anu 2011. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käytäntöön ja kirjaamiseen. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Laitinen, Tiina 2013. Asiakastyön dokumentointi sosiaalityössä. Lastensuojelun asiakkaat ja asiakkuudet asiakirjoissa. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 20.11.2014  
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/93771/Laitinen.Tiina.pdf?sequence=2>

- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Viitattu 10.10.2014  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Makkonen, Minna 2013. Asiakasosallisuuden lisääminen lastensuojelun asiakas-  
kaskirjausten avulla. Asiakkaiden kokemuksia lastensuojelutyöstä. Yhteis-  
kuntatieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu  
20.11.2014  
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42302/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201310082435.pdf?sequence=1>
- Muukkonen, Tiina 2013 Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa  
Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Nybacka, Liisa & Ojala, Siiri 2013. Nuorten osallisuuden kehittäminen lasten-  
suojelun sijaishuollossa. Oulun seudun ammattikorkea koulu. Ammattikor-  
keakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 20.11. 2014  
[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/65619/Nybacka\\_Liisa\\_Ojala\\_Siiri.pdf?sequence=1](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/65619/Nybacka_Liisa_Ojala_Siiri.pdf?sequence=1)
- Nivala, Elina 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tans-  
kanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.). 2010. Lasten ja nuorten osalli-  
suuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun  
oppimateriaaleja 51.
- Nuorisolaki 24.1.2006/72. Finlex. Viitattu 7.11.2014.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072#L3P8>
- Oranen, Mikko 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun  
kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 20.10.2014.  
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mit%C3%A4%20mielt%C3%A4!%20raporttiCS3.pdf>
- Pyykönen, Riikka 2012. Dokumentit töissä – osallistava dokumentointi. Helsin-  
gin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 22.11.2014.  
[http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/44f41d004a1563cd96bdf6b546fc4d01/selvityksia\\_12\\_2\\_dokumentit\\_toissa.pdf?MOD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/44f41d004a1563cd96bdf6b546fc4d01/selvityksia_12_2_dokumentit_toissa.pdf?MOD=AJPERES)
- SOS-Lapsikylän nuorisokoti Ry. 2013. Perehdytyskansio.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Finlex. Viitattu 15.10.2014.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) 2010. Lasten ja nuorten osalli-  
suuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulun  
oppimateriaaleja 51.
- Timonen-Kallio, Eeva 2010. Lasten osallisuuden vahvistaminen lastensuojelu-  
työn keskiössä. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.).  
2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku:  
Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014a. Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avo-  
huollon tukitoimena. Viitattu 6.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>



Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto. Viitattu 6.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c. Lastensuojelun käsikirja. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 6.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014d. Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto. Viitattu 6.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

## LIITTEET

Liite 1. Ensimmäiset haastattelukysymykset työntekijöille ja nuorille.

Liite 2. Toiset haastattelukysymykset työntekijöille ja nuorille.

Liite 3. Ohjeistus testaamisjaksolle.

## Liite 1.

## Ensimmäiset haastattelukysymykset

## Ohjaajat:

1. Miten nuoret suhtautuvat siihen, että heistä päivittäin kirjoitetaan Nappulaan?
2. Kerrotaanko nuorelle, kun hän saapuu, että hänestä raportoidaan päivittäin? Mitä kerrotaan?
3. Koetko, että nuoria häiritsee päivittäinen raportointi? Miksi?
4. Voisiko nuoria osallistaa Nappulaan?
5. Millä tavalla nuoria voisi osallistaa? Kuinka usein?
6. Näetkö mitään hyötyä, jos nuoret osallistuisivat? Mitä?
7. Näetkö mitään haittaa, jos nuoret osallistuisivat? Mitä?
8. Voisiko nuorten osallistaminen Nappulaan auttaa heitä? Millä tavalla?
9. Voisivatko nuoret ymmärtää asioita paremmin? Millä tavalla?
10. Voisivatko työntekijät ymmärtää nuoria paremmin? Millä tavalla?
11. Miten nuorten osallistaminen raportointiin voisi kehittää työtä?
12. Olisiko hyvä, jos nuoret osallistuisivat Nappulaan?
13. Miksi olisi hyvä, että nuoret kirjoittaisivat yhdessä työntekijän kanssa Nappulaa?
14. Miten itse opit tai aloitit raportoinnin? Mistä sait ensimmäiset ohjeet?

## Nuoret:

1. Miltä tuntuu, kun sinusta kirjoitetaan joka päivä Nappulaan?
2. Mitä haluaisit, että sinusta kirjoitetaan?
3. Vaivaako se arkeasi, että Nappulaa kirjoitetaan? Miksi?
4. Haluaisitko osallistua Nappulaan kirjoittamiseen? Miten ja kuinka usein?
5. Tiedätkö, mitä sinusta kirjoitetaan Nappulaan?
6. Haluaisitko lukea useammin, mitä sinusta on kirjoitettu? Miksi?
7. Haluaisitko muuttaa tai lisätä jotain, mitä sinusta on kirjoitettu?
8. Tiedätkö, miksi Nappulaa kirjoitetaan? Olisitko halunnut tietää?

9. Tuntuuko sinusta, että Nappula on sinua varten vai sinua vastaan?
10. Oletko koskaan miettinyt, mitä sinusta kirjoitetaan?
11. Kerrottiinko sinulle Nappulasta?
12. Kehitysehdotuksia Nappulaan?

Liite 2.

Toiset haastattelukysymykset

Ohjaajat:

1. Onnistuiko nuorten Nappulaan osallistaminen arjessa? Miksi?
2. Kuinka usein?
3. Millä tavalla osallistit nuoria Nappulaan?
4. Millaista hyötyä osallistamisesta oli nuorille?
5. Millaista hyötyä osallistamisesta oli sinulle ja muille aikuisille?
6. Kuinka nuoret kokivat osallistamisen?
7. Millaiselta työtavalta osallistaminen tuntui?
8. Voisiko se jäädä pysyvästi arkeen?
9. Mikä oli haasteellisinta?
10. Mikä oli helpointa?
11. Yllättikö joku?
12. Miten kehittäisit?

Nuoret:

1. Oletko päässyt osallistumaan Nappulaan jollain tavalla?
2. Jos olet, millä tavalla?
3. Kuinka usein?
4. Mikä tavoista on ollut paras?
5. Miltä se on tuntunut, kun olet päässyt osallistumaan?
6. Onko käsitys Nappulasta muuttunut, kun olet päässyt siihen osalliseksi?
7. Haluaisitko päästä jatkossakin osalliseksi?
8. Millä tavalla haluaisit tulevaisuudessa osallistua Nappulaan?
9. Häiritseekö Nappula vielä arkeasi?

Liite 3.

## Ohjeistus testaamisjaksolle

Opinnäytetyön aiheena on osallistava dokumentointi eli kuinka nuoria voisi osallistaa päivittäiseen raportointiin. Tarvittaisiin jokaisen työntekijän panosta testaamisvaiheessa. Tarkoituksena on tuoda Nappula avoimmin esille ja arkisemmaksi asiaksi nuorille. Osallistaminen voi olla vain sitä, että Nappulaa luetaan yhdessä nuoren kanssa. Lukemisen lisäksi nuoren voisi osallistaa kirjaamiseen. Kirjaaminen voi tapahtua yhdessä tai nuori voi kirjoittaa omia terveisiä, jotka lisätään päivän raporttiin nuoren terveisinä.

Tavoitteena ovat:

- osallistaa nuori mahdollisimman usein,
- monen eri menetelmän käyttäminen,
- erilaisissa tilanteissa,
- havainnoida nuorta ja
- miettiä omia mielipiteitä.

Jokaisen tulee itse harkitusti miettiä ne tilanteet, joissa testaaminen on mahdollista toteuttaa. Testaamisjakso alkaa ensi viikolla ja jakson päätteeksi haastatellen vielä uudelleen nuoret sekä työntekijät, kuinka käytännössä osallistava dokumentointi toimii.